Jahresbericht

über

das Königliche Katholische Gymnasium

in

Conitz

in dem Schuljahre 1854—55,

mit welchem

zu der öffentlichen Prüfung am 2. August

und

zu den Schlußfeierlichkeiten am 3. August d. J.

ergebenst einladet

der Director des Gymnasiums

Dr. F. Brüggemann.

Emendationes Aeschyleae. Scripsit A. Łowiński.

Nro. XXXIV.

Conitz.

Gedruckt in der Buchdruckerei bei F. F. Harich.

1855.

Emendationes Aeschyleae.

Scripsit

A. Łowiński.

De emendando Aeschylo si quis bene mereri hodie velit, ab editione Hermanniana tanquam a fundamento omnis criticae supellectilis proficiscatur necesse est. Quae quidem editio quam accurata et subtili aestimatione egeat, praeclare nuper expositum a Welckero Musei Rhen. t. IX. p. 179. sqq., ubi qualem ille operis Hermanniani aestimatorem desideraverat, talem reapse ilico se praestitit Carolus Prienius, qui eodem Musei Rhen. t. p. 217. sqq. et p. 392. sqq. de emendanda una saltem Aeschyli fabula, Septem ad Thebas dico, tam bene etiam post Hermannum meritus sit, ut perpauca tantum reliqua fecerit. Horum quaedam cum satis probabiliter iam indagasse mihi videar disputatione quam de emendanda illius fabulae parodo scripsi*), eodem consilio nunc alterum carmen choricum eiusdem fabulae breviter percurram: de quo perpoliendo egregia sane esse Hermanni merita ut concedam Prienio, quaedam tamen utriusque critici acumen fugisse in promptu est, veluti secundo statim versu primae strophae cum omnes libri scripti haec testentur:

γείτονες δὲ καρδίας μέριμναι

versus autem antistrophicus

τᾶσδ' ἄρειον, ἐχθροῖς ἀφέντες

non omnino congruat cum illo, Hermannus reiecta vocis *καρδίας* synizesi, qua olim in Elem. doctr. metr. p. 54. metro consultum voluit, et explosa Dindorfii coniectura peregrinam vocem *κάρζας* Aeschylo inculcantis in versu antistrophico inesse sibi persuasit mendum scripturae, quod tollere sic emendato versu ausus est:

τᾶσδ' ἄρειον, ἐξαφέντες ἐχθροῖς

quam emendationem vereor ne parum caute dixerit Prienius nihil dubitationis habere. Verum

---

*) Haec disputatio quam nuper cum viro clarissimo Friderico Ritschelio communicavi, propediem in Museo Rhen. prodibit. —

enim ut fatear, virgines Thebanas miseram urbis expugnatae condicionem conquerentes nequaquam est probabile sollicitudines suas v. 271. ita proferre, ut eas vicinas tantum cordis esse dicant, quippe quibus potius habitare illas penitus in corde ipso dicendum fuerit. Quanquam vel sic mirari iure possis nihil fere novi addi hac sententia pei se quidem satis probabili, cum angi timore cor virginum proximo versu iam dictum sit: *φόβῳ δ' οὐχ ὑπνώσσει κέαρ.* Quae cum ita sint, vocem *καρδίας* iam pridem conieci commenticiam esse et oscitantibus librariis deberi tanquam futile interpretamentum pristinae scripturae *κηρός*, ad quam vere poeticam dictionem cum attollere animum non auderent librarii ut fuit captus hominum, in tritissimum *κέαρ* (*κῆρ*) incidisse et pro inusitato *κῆρος* substituisse *καρδίας* videntur. Sine dubio autem vere poeticum est sollicitudines dici vicinas perniciei: *γείτονες δὲ κηρὸς μέριμναι* neque minus Aeschyleum quam illud quod v. 333. exstat *ἁρπαγαὶ δέ, διαδρομᾶν ὁμαίμονες:* rapinae fiunt, sorores discursationum. Ceterum eadem translata significatione vocem *γείτων* usurpatam habes cum apud alios scriptores tum apud Aeschylum Agam. v. 970. *νόσος* [*ἀεὶ*] *γείτων ὁμότοιχος* nec mirum hoc loco perniciem in universum significari voce *κήρ*, qua v. 758. *κῆρ' ἀφελόντα χώρας* aperte Sphinx communis omnium Thebanorum pernicies significatur. —

A communis calamitatis tristitiaeque significatione ad propriam suam sortem deplorandam hoc modo transitum parant virgines v. 315. sqq.

κλαυτὸν δ' ἀρτιδρόποις
ὠμοδρόπων νομίμων προπάροιθεν διαμεῖψαι
δωμάτων στυγερὰν ὁδόν.

qui locus dici vix potest quantum negotii fecerit omnibus criticis. Ac primum quidem Hermannus in librorum scriptura acquiescens sic illos versus interpretatus est: deploranda sors est earum, quae carptae ante solemnem ritum, quo vix maturus iuventae flos decerpitur, relicta domo tristem ingrediuntur viam: in quibus non modo frigere *ὠμοδρόπων* cum voce *νομίμων* coniunctum, sed ne recte quidem explicatum esse ab Hermanno verissime iudicavit Prienius. Nec honorificentius iudicandum est de interpretatione Schneidewini, qui Philol. t. V. p. 367. sq. similiter atque Hermannus significari hoc loco contendit virgines modo carptas ante matrimonium, quo viridis recensque flos decerpitur. Quid? quod leporem et salem nescio quem deprehendere idem Schneidewinus sibi visus est in iunctis *ἀρτιδρόποις* et *ὠμοδρόπων* adiectivis, quorum prius

passiva esset significatione usurpatum, activa alterum: id quod tantum abest ut verum sit, ut mihi quidem utrumque et *ἀρτιδρόποις* et *ὠμοδρόπων* languidum et ieiunum esse videatur. Etenim nec iustam oppositionem fieri apparet illorum adiectivorum nec virgines sufficit dici modo carptas hoc loco, quo nondum adulta aetate vel crudeliter carptas esse vel simile quid necessario dicendum erat. Quocirca emendatio Ritschelii Mus. Rhen. t. I. p. 143. sq. adiectiva illa corrigentis et simul transponentis hunc in modum:

κλαυτὸν δ' ὠμοδρόποις ἀρτιτρόπων
νομίμων προπάροιθεν κτλ.

aut servata pristina adiectivorum collocatione versus illos sic scribentis

κλαυτὸν δ' ἀρτιτρόπων ὠμοδρόποις
νομίμων προπάροιθεν κτλ.

sententiae quidem integritate haud mediocriter commendatur, dummodone verba *διαμεῖψαι δωμάτων στυγερὰν ὁδὸν* de morte virginum cum eodem Ritschelio interpretemur. Sed illud quoque accedit quod verbis *ἀρτίτροπα νόμιμα* vix est credibile significari posse legitimum matrimonium: quam difficultatem ne substituto quidem *ἀρτιδρόπων* pro *ἀρτιτρόπων* expediisse Prienius putandus est. Quemadmodum enim nuptiae nec *ἀρτίτροπα* nec *ὠμόδροπα νόμιμα* dici possunt, ita etiam *ἀρτίδροπα* dici easdem posse nemo facile sibi persuadeat. Pessimam autem omnium rationem ingressus est Franckenius de antiq. Aeschyli interpret. p. 96., qui vitiosam scripturam *ἀρτιτρόποις* amplexus cum hanc interpretationem proposuisset: flebile p u d i c i s virginibus a n t e l e g i t i m u m m a t r i m o n i i t e m p u s domum mutare invisa (servitutis) via: omnem vim venustatemque huic loco detrahi passus est. Verissimum enim mihi cum Hermanno videtur *ἀρτιδρόποις* contestatum illud non modo libris et scholiis, sed etiam ab Eustathio Opusc. 335, 28: *ἐν μετοπώρῳ οὐ μόνον καινὸν, ἐὰν, ὡς ἡ παροιμία, ἄνθος ἀναφυῇ, ἀλλὰ καὶ ἐὰν κατ' Αἰσχύλον ἀρτίδροπος ὀπώρα νεάζουσα τρυγηθῇ.* Virgines *ἀρτίδροποι* i. e. modo carptae dicuntur quae v. 344. *καινοπήμονες* sunt: in eo autem inest gravis earum calamitas fortunaeque acerbitas, quod modo carptae statim in servitutem abducuntur ab hostibus: *κλαυτὸν δ' ἀρτιδρόποις διαμεῖψαι δωμάτων στυγερὰν ὁδόν.* Exaggerari vero et amplificari hanc imaginem nemo est quin intellegat addita altera eaque fortiore notione, quam ex vitiosa *ὠμοδρόπων* scriptura una tantum litera mutata sic eruendam esse arbitror:

κλαυτὸν δ' ἀρτιδρόποις ὠμοδρόπως
νομίμων προπάροιθεν κτλ.

ἀρτίδροποι ὠμοδρόπως dicuntur virgines, quae modo et immature carptae sunt nec offensioni esse potest *ἀρτίδροποι* coniungi cum *ὠμοδρόπως* ab Aeschylo, apud quem constet similia reperiri multa, veluti ut pauca afferam, v. 715. eiusdem fabulae *ἐπειδὰν αὐτοκτόνως | αὐτοδάϊκτοι θάνωσι* et Prometh. v. 948. *τὸν πικρῶς ὑπέρπικρον.* —

Omnium autem difficillimi criticis visi sunt ultimi eiusdem carminis versus 344—49, quibus miserrima virginum in servitutem abductarum sors describitur. Qui versus cum in omnibus libris sic scripti exstent:

δμωΐδες δὲ καινοπήμονες νέαι,
τλήμονες εὐνὰν αἰχμάλωτον
ἀνδρὸς εὐτυχοῦντος, ὡς
δυςμενοῦς ὑπερτέρου.
ἐλπίς ἐστι νύκτερον τέλος μολεῖν,
παγκλαύτων ἀλγέων ἐπίρροθον.

non potest esse dubium quin secundus gravibus vitiis inquinatus sit vel propterea quod ne respondet quidem versui strophico ab omni depravationis suspicione ut videtur libero: *ξυμβολεῖ φέρων φέροντι.* Quapropter Hermannus emendato versu antistrophico totum locum sic scribendum esse censet:

δμωΐδες δὲ καινοπήμονες νέαι
τλῆμον αἶσιν αἰχμάλωτον
ἀνδρὸς εὐτυχοῦντος, ὡς
δυςμενοῦς ὑπερτέρου
ἐλπίς ἐστι νύκτερον τέλος μολεῖν,
παγκλαύτων ἀλγέων ἐπίρροθον.

addita hac quidem interpretatione: novo dolore iuvenes servae affliguntur, quibus spes est (i. e. exspectandum est) venturum esse miserum captivum nocturnum officium viri victoris, ut gravioris hostis (vel ut gravioris hoste), adiuvans atque augens lacrimas. Quam interpretationem ut duram atque inficetam iure quidem improbavit Welckerus l. c. p. 189. sq., sed ipse cum librorum scripturam intactam reliquisset, nisi quod pro *ὡς* cum Butlero *αἷς* scripsit, nec metricam difficultatem v. 345 removit et in interpretando verbo *εὐτυχοῦντος* falsus est. Verbo enim *εὐτυχοῦντος* non posse simpliciter dici opulentum vel felicem et meliorem esse servae condicionem in opulenti quam in

pauperis domo recte iam perspexerat Hermannus. Sed ab Hermanno quoque perperam intellectum esse cum totum locum tum captiosum illud *εὐτυχοῦντος* probabilis Prienii sententia est, cum verba *ἀνδρὸς εὐτυχοῦντος* et *δυςμενοῦς ὑπερτέρου* ut idem fere significantia ita coniungi *ὥς* particula nequeant, ut unum altero expleatur et amplificetur. A Prienio autem ipso permirum est omnino praetermissam esse explicationem verbi *εὐτυχοῦντος*, quod caput rei erat. Ceterum in emendanda priore parte enunciati ita versatus est Prienius, ut *τλήμονες* glossema pristinae scripturae *τλαταί*, *εὐνὰν* autem veram scripturam esse diceret totumque locum sic scriberet:

δμωΐδες δὲ καινοπήμονες νέαι,
τλαταὶ εὐνὰν αἰχμάλωτον
ἀνδρὸς εὐτυχοῦντος, ὥς
δυςμενοῦς ὑπερτέρου
ἐλπίς ἐστι νύκτερον τέλος μολεῖν,
παγκλαύτων ἀλγέων ἐπίρροθον.

in quibus mihi utrumque et *τλαταὶ* et *εὐνὰν* quod ne convenit quidem cum versu strophico, falsum videtur. Proficiscendum autem est ut dicam quod sentio in emendandis his versibus a verbo *εὐτυχοῦντος*, in quo quasi in cardine omnis difficultas vertitur. Quod si verbo *εὐτυχοῦντος* significari hoc loco statuimus eum qui aliquid feliciter nanctus sit, sane quam probabilis totius loci emendatio tanquam sponte se offert. Pro *τλήμονες* enim nemo non videt scribendum esse *τλήμον'*, pro *εὐνὰν* autem *εὖνιν*, ut totus locus sic pristino nitori restituatur:

δμωΐδες δὲ καινοπήμονες νέαι
τλήμον' εὖνιν αἰχμάλωτον
ἀνδρὸς εὐτυχοῦντος, ὥς κτλ.

interpretandus autem sit hac ratione: iuvenes servae novo dolore affliguntur hoste miseram, captivam sociam tori feliciter nancto: exspectandum enim est venturum esse nocturnum officium hostis victoris, augens dolores lacrimarum plenos. —

Reliquos huius stasimi locos corruptos fatendum est et sagaciter investigatos et ingeniose emendatos esse ab Hermanno, nisi quod emendationi v. 296. *ἄταν, ῥίψοπλον ἄταν* alteram emendationem *κάκαν, ῥίψοπλον ἄταν* ab ipso quoque Hermanno commendatam praeferendam esse cum Prienio contenderim. Deinde quos hypercatalectos dochmios ab initio versus statuit Hermannus v. 329 et 340,

πρὸς ἀνδρὸς δ' ἀνὴρ ἀμφὶ δορὶ καίνεται·
⏑
κυρήσας πικρόν γ' ὄμμα θαλαμηπόλων·

eos ut inusitatos removere facile possis aut hac eleganti emendatione Prienii:

πρὸς ἀνδρὸς δ' ἀνὴρ σὺν δορὶ καίνεται·
⏑
πικρόν γ' ὄμμα κύρσας θαλαμηπόλων·

aut id quod malim, ascita paullo leniore emendatione Ritschelii in ephem. litt. Jenens. a. 1830 m. Febr. p. 204. haec conicientis:

πρὸς ἀνδρὸς δ' ἀνὴρ δόρει καίνεται·
⏑
κύρσας πικρὸν ὄμμα θαλαμηπόλων·

namque nec *ἀμφὶ* nec *σὺν* nec Robortellianum *ὑπὸ* quod temere arripuit Wellauerus, in ullo exstat codice. Reliquum est ut dicatur de lacuna v. 300., quae nescio an probabilius et versui strophico convenientius reiecto Prieniano supplemento *πρεπτοὶ* expleri possit hoc modo:

[στρατοῦ] τε σιάθητ'

Scr. Conicii m. Jun. a. MDCCCLV.

Schulnachrichten.

Erster Abschnitt.

Allgemeine Lehrverfassung.

Prima.

Ordinarius: Herr Professor Lindemann.

A. Sprachen.

I. Deutsche Sprache. Alte Litteratur-Geschichte nach Hüppe, mit Benutzung des zweiten Theiles von Bone's Lesebuche. Lesung und Erklärung von Göthe's Hermann und Dorothea. Leitung der alle vierzehn Tage gehaltenen freien Vorträge, deren Stoff aus der Litteratur-Geschichte genommen wurde. Besserung der alle vier Wochen eingereichten Aufsätze. 2 St. Hr. Prof. Lindemann.

II. Lateinische Sprache. Cic. Tuscul. disputt. l. I. nach der Ausgabe von Tischer; Orat. pro Mil. nach Halm. Die Erklärung in lateinischer Sprache. Vorherging eine lateinische Einleitung über Cicero's Leben und Schriften. Cursorische und Privatlectüre: Liv. l. XXI. und l. XXII.; Sallust. bell. Jugurth.; Cic. divin. in Q. Caecil.; Oratt. pro L. Murena, Ligario und rege Deiotaro. Wiederholung der in der Secunda memorirten orat. pro Archia. — Schriftliche Extemporalien; Correctur der freien lat. Aufsätze und der lat. Exercitien; syntaxis ornata nach Zumpt. 5 St. Hr. Gymnasial-Oberlehrer Dr. Moiszisstzig.

Nach vorhergegangener lateinischer Einführung in das Leben und die Schriften des Horaz Erläuterung der Versmaaße und lat. Interpretation des vierten Buches der Oden und der Epoden. Memoriren ausgewählter Oden; Privatlectüre der in der Schule nicht gelesenen Oden. 2 St. Außerdem wurden mit den getrennten Schü-